

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että rikoslakiin tehtäisiin maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan uudistuksen edellyttämät tekniset muutokset. Vaalirikoksia koskevaa yleisten vaalien ja yleisen äänestyksen määritelmää täydennettäisiin maakuntavaaleja ja maakunnan kansanäänestystä koskevalla maininnalla. Lapsen omavaltaista huostaanottoa koskevassa syyteoikeus- ja kuulemissäännöksessä kunnan sosiaalilautakunnan kuulemista koskeva maininta korvattaisiin maininnalla sen maakunnan liikelaitoksen, jossa lapsella on asuinpaikka tai jossa lapsi oleskelee tai jolla muuten ilmeisesti on parhaat tiedot lapsesta, kuulemisesta. Ahvenanmaan osalta kuultaisiin Ahvenanmaan maakuntalainsäädännön mukaan toimivaltaista sosiaalihuollon viranomaista. Rikoksia julkista taloutta vastaan koskevan rikoslain luvun avustuksen määritelmää täydennettäisiin maakuntaa koskevilla maininnoilla. Lisäksi virkarikoksia koskevan rikoslain luvun virkamiestä ja julkista luottamustehtävää hoitavan henkilön määritelmiin tehtäisiin maakuntarakennetta koskevat täydennykset.

Lain on tarkoitus tulla voimaan mahdollisimman pian yhdenmukaisesti ehdotettujen muutosten perusteena olevien maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan uudistuksen osien voimaantulon kanssa.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
PERUSTELUT	3
1 Nykytila ja ehdotetut muutokset	3
1.1 Tausta.....	3
1.2 Yleisiä vaaleja ja yleistä äänestystä koskeva määritelmä rikoslain 14 luvun 7 §:ssä.....	4
1.3 Syyteoikeus lapsen omavaltaisessa huostaanotossa.....	7
1.4 Avustuksen määritelmä.....	9
1.5 Virkamiehen ja julkista luottamustehtävää hoitavan henkilön määritelmä	10
1.6 Rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohta	12
1.7 Rikoslain 40 luvun 11 §:n 2 kohta	16
2 Esityksen vaikutukset.....	16
3 Asian valmistelu ja riippuvuus muista esityksistä	17
4 Voimaantulo.....	17
5 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	18
LAKIEHDOTUS	19
Laki rikoslain muuttamisesta	19
LIITE	22
RINNAKKAISTEKSTI.....	22
Laki rikoslain muuttamisesta	22

PERUSTELUT

1 Nykytila ja ehdotetut muutokset

1.1 Tausta

Maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevassa uudistus-kokonaisuudessa (jäljempänä myös *maakunta- ja soteuudistus*) annettiin maaliskuu—kesäkuussa 2017 seuraavat hallituksen esitykset:

— Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp)

— Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä valtionalouden tarkastusvirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (HE 47/2017 vp)

— Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveystalvelujen tuottamisesta (HE 52/2017 vp)

— Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) täydentämiseksi maakuntien rahoitusta koskevien ja eräiden muiden säännösten osalta (HE 57/2017 vp) ja

— Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) täydentämisestä Ahvenanmaan rahoitusasemaa koskevien säännösten osalta (HE 71/2017 vp).

Perustuslakivaliokunta on antanut esityksistä lausuntonsa ja siinä edellyttänyt tiettyjen muutosten tekemistä (PeVL 26/2017 vp).

Lisäksi uudistuksessa on 8.3.2018 annettu seuraavat esitykset:

— Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 14/2018 vp),

— Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) täydentämiseksi maakuntien arvonlisäverokustannusten korvaamista sekä eräitä rahoitusratkaisuja koskien (HE 15/2018 vp) ja

— Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 16/2018 vp).

Tässä esityksessä on kysymys niiden teknisten uudistusten tekemisestä rikoslakiin, joihin eduskunnassa vireillä olevaan esityskokonaisuuteen sisältyvä maakuntien perustaminen ja tehtäviensiirto kunnilta maakunnille antavat aihetta.

1.2 Yleisiä vaaleja ja yleistä äänestystä koskeva määritelmä rikoslain 14 luvun 7 §:ssä

Rikoslain 14 luvussa säädetään rikoksista poliittisia oikeuksia vastaan. Luvussa on rangaistus-säännökset vaalirikoksesta (1 §), vaalilahjonnasta (2 §), vilpillisestä äänestämisestä (3 §), vaalituloksen vääristämisestä (4 §), poliittisten toimintavapauksien loukkaamisesta (5 §) ja kokouksen estämisestä (6 §). Luvun 1—4 §:n vaalirikoksissa käytetään rikostunnusmerkkinä ”yleisiä vaaleja” ja ”yleistä äänestystä”.

Nämä peruskäsitteet määritellään luvun 7 §:n määritelmäsäännöksessä, jonka 1 momentin mukaan yleisillä vaaleilla tarkoitetaan valtiollisia vaaleja, maakuntapäivävaaleja, kunnallisia vaaleja ja Euroopan parlamentin edustajien vaaleja sekä yleisiä kirkollisia vaaleja. Pykälän toisen momentin mukaan yleisellä äänestyksellä tarkoitetaan valtiollista tai kunnallista kansanäänestystä.

Rikoslain 14 luvun säännökset uudistettiin hallituksen esitykseen 94/1993 vp perustuen kokonaisuudessaan rikoslain kokonaisuudistuksen toisessa vaiheessa 1.9.1995 voimaan tulleella lailla 578/1995. Luvun 7 §:n määritelmäsäännöstä täydennettiin Euroopan parlamentin edustajien vaaleja koskevalla tunnusmerkillä lailla 1010/1995, joka myös tuli voimaan 1.9.1995.

Vaalirikoksista säädettiin ennen vuoden 1995 uudistusta rikoslain 14 luvussa sekä valtiopäiväjärjestyksen (7/1928) 5 §:ssä ja tasavallan presidentin vaalista annetun lain (1076/1991) 31 §:ssä.

Hallituksen esityksen 94/1993 vp rikoslain 14 luvun 7 §:n 1 momenttia koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan (s. 83) yleisillä vaaleilla tarkoitettiin luvussa valtiollisia vaaleja, Ahvenanmaan maakunnan maakuntapäivävaaleja, kunnallisia vaaleja ja yleisiä kirkollisia vaaleja. Valtiollisia vaaleja olivat tuolloin eduskuntavaalit ja tasavallan presidentinvaalit. Kunnallisilla vaaleilla viitattiin kunnallisvaaleihin ja kunnanosavaltuuston vaaleihin. Yleisiä kirkollisia vaaleja olivat perustelujen mukaan evankelis-luterilaisen kirkon piirissä esimerkiksi papin vaalit, kirkkovaltuuston vaalit ja seurakuntaneuvoston vaalit sekä ortodoksisen kirkon seurakunnanvaltuuston, papin, diakonin ja kanttorin vaalit. Vaikka määritelmäsäännös olikin tarkoitettu tyhjentäväksi luetteloksi luvussa tarkoitetuista yleisistä vaaleista, se ei sisältänyt nimenomaista mainintaa kaikista kysymykseen tulevista vaaleista. Jos otettaisiin käyttöön esimerkiksi uusia yleisiä valtiollisia tai kunnallisia vaaleja, olisi säännöstä perustelujen mukaan sovellettava myös tällaisiin vaaleihin. Sen sijaan lääninosavaltuustojen tai muiden maakunnallisten päätöksentekuelimien valitsemiseksi mahdollisesti omaksuttavia uusia vaaleja säännöksessä ei mainittu, joten jos tällaisista vaaleista myöhemmin säädetään, säännöstä olisi perustelujen mukaan syytä täydentää niitä koskevalla lisäyksellä.

Yleisillä vaaleilla tarkoitettiin perustelujen mukaan sellaisia vaaleja, joissa äänioikeus on yleinen eikä ainoastaan jollakin ryhmällä. Suomessa järjestettiin useita yleisesti tärkeitä vaaleja, joissa äänioikeus ei kuitenkaan ollut yleinen. Tällaisiin, esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeen, puhelinyhdistysten tai vakuutusyhtiöiden vaaleihin säännös ei soveltuisi. Yleisistä vaaleista ei

HE 65/2018 vp

ollut kysymys myöskään puolueiden sisäisissä vaaleissa kansanedustajaehdokkaiden tai presidenttiehdokkaan valitsemiseksi. Säännöstä ei ollut tarkoitettu sovellettavaksi myöskään yliopistojen ja korkeakoulujen päättävien elinten vaaleihin.

Rikoslain 14 luvun 7 §:n 2 momentin perustelujen mukaan yleisillä äänestyksillä tarkoitettiin vain valtiollisia ja kunnallisia kansanäänestyksiä, joita koskevat perussäännökset sisältyivät hallitusmuodon (94/1919) III a lukuun ja kunnallislain (953/1976) 10 a lukuun.

Perustuslain 14 §:ssä säädetään vaali- ja osallistumisoikeuksista. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella Suomen kansalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksessä. Vaalikelpoisuudesta valtiollisissa vaaleissa on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään perustuslaissa. Pykälän 2 momentin (1112/2011) mukaan jokaisella Suomen kansalaisella ja maassa asuvalla muulla Euroopan unionin kansalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa sen mukaan kuin lailla säädetään. Pykälän 3 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan jokaisella Suomen kansalaisella ja maassa vakinaisesti asuvalla ulkomaalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää kunnallisvaaleissa ja kunnallisessa kansanäänestyksessä sen mukaan kuin lailla säädetään. Perustuslakivaliokunta on maakunta- ja soteuudistuskokonaisuudesta antamassaan lausunnossa todennut, että sen mielestä perustuslain 14 §:ää tulee täydentää siten, että siitä ilmenee muiden vaalien lisäksi myös maakuntavaalit (PeVL 26/2017 vp s. 26).

Perustuslain kansanäänestystä ja kansalaisaloitetta koskevan 53 §:n 1 momentin mukaan neuvoa-antavan kansanäänestyksen järjestämisestä päätetään lailla, jossa on säädettävä äänestyksen ajankohdasta ja äänestäjille esitettävistä vaihtoehdoista. Pykälän 2 momentin mukaan kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä säädetään lailla.

Vaalilain (714/1998) lain soveltamisalaa koskevan 1 §:n 1 momentin mukaan laissa säädetään sen lisäksi, mitä perustuslaissa ja kuntalaissa (410/2015) vaaleista säädetään, miten toimitetaan: 1) kansanedustajien vaalit (eduskuntavaalit); 2) tasavallan presidentin vaali (presidentinvaali); 3) kuntavaalit; 4) Suomesta valittavien Euroopan parlamentin jäsenten vaalit (europarlamenttivaalit). Pykälän toisen momentin mukaan kuntavaaleista Ahvenanmaan maakunnassa säädetään maakunnan lainsäädännössä.

HE:een 15/2017 vp sisältyvän vaalilain muuttamista koskevan lain (lakiehdotus 19) mukaan 1 §:n 1 momenttia täydennettäisiin maininnalla maakuntavaaleista. Ehdotetun 1 §:n 2 momentin mukaan vaaleista säädetään lisäksi perustuslaissa, maakuntalaissa (/) ja kuntalaissa. Ahvenanmaan maakunnassa toimitettavista maakunnallisista ja kunnallisista vaaleista säädetään maakunnan lainsäädännössä.

Kuntalain kuntavaaleja koskevan 15 §:n 1 momentin 1 virkkeen mukaan valtuutetut ja varavaltuutetut valtuustoon valitaan kunnassa toimitettavissa kuntavaaleissa.

Kirkkolaki (1054/1993) koskee Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa. Kirkkolain VI osassa säädetään vaaleista. Laki ortodoksisesta kirkosta (985/2006) koskee Suomen ortodoksisista kirkkoa. Sen erinäisissä pykälissä säädetään luottamushenkilöiden vaaleista.

Menettelystä neuvoa-antavissa (valtiollisissa) kansanäänestyksissä säädetään menettelystä neuvoa-antavissa kansanäänestyksissä annetussa laissa (571/1987). Noudatettavasta menettelystä neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä säädetään puolestaan siitä annetussa laissa (656/1990). Kunnallisesta kansanäänestyksestä säädetään kuntalain 24 §:ssä ja äänestys-oikeudesta siinä kuntalain 21 §:ssä.

Hallituksen esitykseen 15/2017 vp sisältyvän maakuntalakia koskevan ehdotuksen 17 §:ssä säädettäisiin maakuntavaaleista. Pykälän ensimmäisen momentin mukaan valtuutetut ja varavaltuutetut maakuntavaltuustoon valitaan maakunnassa toimitettavissa vaaleissa (maakuntavaalit). Maakuntavaltuuston toimikausi on neljä vuotta ja se alkaa vaalivuoden kesäkuun alusta. Pykälän toisen momentin mukaan maakuntavaalit toimitetaan välittöminä, salaisina ja suhteellisina. Kaikilla äänioikeutetuilla on yhtäläinen äänioikeus. Pykälän kolmannen momentin mukaan maakuntavaalien toimittamisesta säädetään vaalilaissa.

Maakuntalain 25 §:ssä olisi perussäännös maakunnan kansanäänestyksestä. Pykälän ensimmäisen momentin ensimmäisen virkkeen mukaan maakuntavaltuusto voi päättää, että maakunnalle kuuluvasta asiasta toimitetaan maakunnan alueella neuvoo-antava kansanäänestys. Pykälän toisen momentin mukaan kaikilla äänestyoikeutetuilla on yhtäläinen äänestyoikeus. Äänestys on salainen. Pykälän neljännen momentin mukaan kansanäänestyksen toimittamisesta säädetään maakunnissa ja kunnissa toimitettavissa neuvoo-antavissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetussa laissa.

Maakuntalain 17 §:ssä tarkoitettut maakuntavaalit ovat luonteeltaan yleiset vaalit. Maakuntalain 25 §:ssä tarkoitettu maakunnan kansanäänestys on puolestaan luonteeltaan yleinen äänestys. Rikoslain 14 luvun 7 §:n 1 momentin yleisen vaalin määritelmään on syytä lisätä maininta maakuntavaaleista ja pykälän 2 momentin yleisen äänestyksen määritelmään maininta maakunnan kansanäänestyksestä.

Samalla rikoslain 14 luvun 7 §:n 1 momenttia muutettaisiin siten, että valtiollisten vaalien asemesta käytettäisiin ilmaisua eduskuntavaalit ja presidentinvaali. Euroopan parlamentin edustajien vaaleista ehdotetaan vastaavasti käytettäväksi lyhyttä nimitystä europarlamenttivaalit. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan lisäksi käytettäväksi sanaa ja sanan tai asemesta.

Ahvenanmaan itsehallintolaki (1144/1991) tuli voimaan 1.1.1993. Itsehallintolain maakunnan lainsäädäntövaltaa koskevan 18 §:n 1 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat maakuntapäivien järjestysmuotoa ja tehtäviä sekä maakuntapäivien jäsenten vaalia, maakunnan hallitusta sekä sen alaisia viranomaisia ja laitoksia. Pykälän 4 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat kuntajakoa, kunnallisvaaleja, kuntien hallintoa ja niiden viranhaltijoita, kuntien palveluksessa olevia viranhaltijoita koskevia virkaehtosopimuksia ja kurinpitorangeistuksen määräämistä kuntien viranhaltijoille. Pykälän 25 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat teon rangaistavaksi säätämistä ja rangaistuksen määrää, kun on kysymys maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvasta oikeudenalasta.

Ahvenanmaan itsehallintolain valtakunnan lainsäädäntövaltaa koskevan 27 §:n 22 ja 42 kohtien mukaan valtakunnalla on puolestaan lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat rikosoikeutta 18 §:n 25 kohdassa säädetyin poikkeuksin ja muita tämän lain perusteiden mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluviksi katsottavia asioita.

Itsehallintolain aikaisempien säännösten soveltamista koskevan 71 §:n mukaan jos tällä lailla tai sen nojalla on siirretty valtakunnan lainsäädäntövaltaan oikeudenala, joka on aikaisemmin säännelty maakuntalailla, tai maakunnan lainsäädäntövaltaan siirretty ala, joka on aikaisemmin säännelty valtakunnan lainsäädännöllä, tällaista oikeudenalaa koskevaa ennen tämän lain voimaantuloa säädettyä maakuntalakia tai valtakunnan lainsäädäntöä sovelletaan maakunnassa, kunnes maakuntalaki on kumottu asetuksella ja valtakunnan lainsäädäntö maakuntalailla.

Ahvenanmaan itsehallintolaki on 18 §:n 4 ja 25 kohdan osalta alkuperäisessä muodossaan ja 1 kohdankin osalta tässä merkitykselliseltä kannalta asiallisesti saman sisältöinen kuin vuonna

1991 säädetyssä laissa. Myös valtakunnan lainsäädäntövaltaa koskevan 27 §:n 22 ja 42 kohdat ovat alkuperäisessä muodossaan. Sääntely on siis ollut voimassa jo HE:n 94/1993 vp valmistuessa ja rikoslain 14 luvun 7 §:n sisällöstä sen perusteella vuonna 1995 säädettäessä. Hallituksen esityksen 94/1993 vp rikoslain 14 luvun 7 §:n 1 momenttia koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan yleisillä vaaleilla tarkoitettaisiin luvussa valtiollisia vaaleja, Ahvenanmaan maakunnan maakuntapäivävaaleja, kunnallisia vaaleja ja yleisiä kirkollisia vaaleja.

Edellä sanotun perusteella ehdotettuun rikoslain 14 luvun 7 §:n 1 momentin yleisten vaalien määritelmään ei tässä esityksessä ole enää otettu Ahvenanmaan maakuntapäivien jäsenten vaalia koskevaa tunnusmerkkiä.

1.3 Syyteoikeus lapsen omavaltaisessa huostaanotossa

Rikoslain vapautteen kohdistuvia rikoksia koskevan 25 luvun syyteoikeutta koskevan 9 §:n toisen momentin mukaan syyttäjä ei saa nostaa syytettä lapsen omavaltaisesta huostaanotosta, jos se olisi vastoin lapsen etua. Ennen syytteen nostamista on kuultava sen kunnan sosiaalilautakuntaa, jossa lapsella on asuinpaikka tai jossa lapsi oleskelee tai jolla muuten ilmeisesti on parhaat tiedot lapsesta. Sekä lapsen omavaltaista huostaanottoa koskeva rangaistussäännös (rikoslain 25 luvun 5 §) että siihen liittyvä syyteoikeutta koskeva säännös (rikoslain 25 luvun 9 § 2 mom.) otettiin rikoslakiin rikoslain kokonaisuudistuksen toisen vaiheen yhteydessä lakivaliokuntakäsittelyn perusteella (LaVM 22/1994 vp s. 14—16). Sääntely tuli voimaan 1.9.1995.

Maakunta- ja soteuudistuksessa sosiaalihuollon tehtävät siirtyvät maakuntien vastattaviksi. Rikoslain 25 luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuna kuultavana ei siten enää toimisi kunnan sosiaalilautakunta. Sääntelyä tulee siten muuttaa.

Kuntalain kunnan toimielimiä koskevan 30 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan valtuusto voi asettaa kunnanhallituksen alaisena toimivia lautakuntia tai niiden sijasta valiokuntia hoitamaan pysyväisluonteisia tehtäviä.

Sosiaalihuoltolain (710/1982) 2 lukuun sisältyvän 6 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollon toimeenpanoon tämän lain mukaan kuuluvista tehtävistä sekä niistä tehtävistä, jotka muussa laissa säädetään sosiaalilautakunnan taikka muun vastaavan toimielimen tehtäväksi, huolehtii yksi tai useampi kunnan määräämä monijäseninen toimielin. Pykälän toisen momentin mukaan toimielimen tehtävänä on myös edustaa kuntaa, valvoa sen oikeutta ja käyttää puhevaltaa sosiaalihuollon yksilöllistä toimeenpanoa koskevissa asioissa ja tehdä sen puolesta näissä asioissa sopimukset ja muut oikeustoimet. Toimielimen jaostolle voidaan pykälän 3 momentin mukaan antaa ratkaistavaksi muitakin kuin kunnallislain 71 a §:n 1 momentissa tarkoitettuja asioita.

Vuoden 1982 sosiaalihuoltolaki on korvattu vuodelta 2014 olevalla sosiaalihuoltolailla (1301/2014). Lain voimaantuloa koskevan 61 §:n 2 momentin toisen virkkeen mukaan kumotun lain 2 luku, 27 d, 27 e, 40 ja 41 § sekä 5 ja 8 luku jäävät kuitenkin voimaan (269/2015).

Maakuntalain maakunnan tehtäviä koskevan 6 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan maakunta hoitaa sille lailla säädettyjä tehtäviä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävälajoilla. HE:hen 15/2017 vp myös sisältyvän sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (lakiehdotus 2) 5 §:n mukaan maakunnan on järjestettävä lakisääteinen sosiaali- ja terveydenhuolto maakunnan asukkaille. Muilla henkilöillä on oikeus saada sosiaali- ja terveyspalveluja siten kuin siitä muualla säädetään. Järjestämislain 9 §:n ensimmäisen virkkeen mukaan sosiaali- ja

terveydenhuollon järjestämisvastuu on maakuntalaissa tarkoitetuilla maakunnilla. Maakuntalain järjestämisvastuuta koskevan 7 §:n 1 momentin mukaan maakunta voi järjestää tehtävien hoitamisen itse tai sopia järjestämisvastuun siirtämisestä toiselle maakunnalle. Lisäksi maakuntien tehtävien järjestäminen voidaan siten kuin laissa erikseen säädetään koota yhdelle tai useammalle maakunnalle, jos se on välttämätöntä palvelujen laadun ja saatavuuden parantamiseksi, kielellisten oikeuksien toteutumisen edistämiseksi, riittävien henkilöstö- ja muiden voimavarojen tai tehtävässä tarvittavan erityisasiantuntemuksen turvaamiseksi taikka muusta vastaavasta ja perustellusta syystä.

Maakuntalain maakunnan toimielimiä koskevan 29 §:n 2 momentin mukaan maakuntavaltuusto voi asettaa: 1) maakuntahallituksen alaisena toimivia lautakuntia hoitamaan pysyväisluonteisia tehtäviä; 2) maakunnan toimielimen alaisena toimivia johtokuntia tietyn tehtävän hoitamista varten; 3) jaostoja maakuntahallitukseen, lautakuntaan ja johtokuntaan. Pykälän kolmannen momentin mukaan maakuntahallitus ja maakuntavaltuuston päätöksen nojalla muukin toimielin voi asettaa toimikunnan määrätyn tehtävän hoitamista varten.

Maakuntalain 52 §:ssä säädettäisiin maakunnan liikelaitoksen asemasta ja tehtävistä. Pykälän 1 momentin mukaan maakunta perustaa yhden tai useamman liikelaitoksen, jonka tehtävänä on tuottaa maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, muita sille erikseen säädettyjä palveluja ja maakunnan sille järjestämisvastuunsa perusteella osoittamia tehtäviä. Liikelaitos vastaa tuottamisvastuullaan olevien palvelujen edellyttämästä julkisen vallan käyttämisestä. Liikelaitoksen tehtävänä on myös antaa maakunnalle asiantuntija-apua maakunnalle kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Maakunnan liikelaitoksen tehtävistä määrätään tarkemmin hallintosäännössä. Pykälän 2 momentin mukaan maakunnan liikelaitos toimii maakunnan osana.

Kotikuntalain (201/1994) kotikuntaa koskevan 2 §:n 1 momentin mukaan henkilön kotikunta on jäljempänä tässä laissa säädetyin poikkeuksin se kunta, jossa hän asuu. Vastasyntyneen lapsen kotikunta on se kunta, jossa hänen äidillään on kotikunta lapsen syntyessä. Pykälän toisen momentin mukaan, jos henkilöllä on käytössään useampia asuntoja tai jos hänellä ei ole käytössään asuntoa lainkaan, hänen kotikuntansa on se kunta, jota hän perhesuhteidensa, toimeentulonsa tai muiden vastaavien seikkojen johdosta itse pitää kotikuntanaan ja johon hänellä on edellä mainittujen seikkojen perusteella kiintein yhteys. Pykälän kolmannen momentin mukaan, jos henkilön omaa käsitystä kotikunnastaan ei ole voitu selvittää, hänen kotikuntansa on se kunta, johon hänellä on katsottava olevan kiintein yhteys asumisensa, perhesuhteidensa, toimeentulonsa ja muiden vastaavien seikkojen johdosta.

Ehdotetun maakuntalain maakunnan jäsentä koskevan 3 §:n mukaan maakunnan jäsen on 1) henkilö, jolla on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta maakunnassa (maakunnan asukas); 2) kunta, joka sijaitsee maakunnan alueella; 3) yhteisö ja säätiö, jonka kotipaikka on maakunnassa; 4) se, joka omistaa tai hallitsee maakunnassa sijaitsevaa kiinteää omaisuutta.

Edellä esitetyn perusteella rikoslain 25 luvun 9 §:n 2 momentin toinen virke ehdotetaan muutettavaksi siten, että ennen syytteen nostamista on kuultava sen maakunnan liikelaitosta, jossa lapsella on asuinpaikka tai jossa lapsi oleskelee tai jolla muuten ilmeisesti on parhaat tiedot lapsesta.

Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 23 kohdan mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat lainkäyttöä ottaen huomioon 25 ja 26 §:n säännökset; esitutkintaa, tuomioiden ja rangaistusten täytäntöönpanoa sekä rikoksentehtävien luovuttamista. Itsehallintolain 18 §:n 13 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat sosi-

aalihuoltoa, pois lukien valtakunnan lainsäädäntövaltaan lain 27 §:n 24 kohdan mukaisesti kuuluvat asiat, jotka koskevat hallinnollista puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen.

Tämän vuoksi on rikoslain 25 luvun 9 §:n toisen momentin kuulemissäännöstä muutettaessa aihetta säätää myös siitä, että Ahvenanmaan osalta kuullaan Ahvenanmaan maakuntalainsäädännön mukaan toimivaltaista sosiaalihuollon viranomaista.

1.4 Avustuksen määritelmä

Rikoslain 29 luvussa säädetään rikoksista julkista taloutta vastaan. Luku säädettiin osana rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäistä vaihetta lailla 769/1990, ja se tuli voimaan 1.1.1991. Luvun säännöksiä on sen jälkeen eräiltä osin muutettu ja täydennetty. Luvussa on säännökset muun muassa avustusrikoksista, joita ovat avustuspetos (5 §), törkeä avustuspetos (6 §), avustuksen väärinkäyttö (7 §) ja avustusrikkomus (8 §). Luvun 9 §:ksi otettiin määritelmäsäännös, jonka 2 ja 3 momentti koskivat avustuksen määrittelemistä. Avustuksen määritelmää koskevaa sääntelyä täydennettiin muun muassa Euroopan yhteisöjen yleistä talousarviota koskevalla tunnusmerkillä vuonna 1998.

Rikoslain 29 luvun 9 §:n 2 momentin mukaan avustuksella tarkoitetaan tässä luvussa taloudellista tukea, joka myönnetään muuhun kuin henkilökohtaiseen kulutukseen 1) lakisääteisesti tai harkinnanvaraisesti valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön taikka, sen mukaan kuin siitä lailla erikseen säädetään, muun yhteisön tai säätiön varoista tai 2) Euroopan yhteisöjen yleisestä talousarviosta, Euroopan yhteisöjen hoidossa olevista tai niiden puolesta hoidetuista talousarvioista. Pykälän kolmannen momentin mukaan taloudellisena tukena pidetään myös lainaa, korkotukea ja lainan vakuutta.

Mainitun pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan avustus voi siis olla valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön varoista myönnettävä taloudellinen tuki. Vastaavaa tukea voi tulla myönnettäväksi myös maakunnan varoista. Maakunta on säännöksessä tarkoitettu julkisyhteisö. Kun valtio ja kunta kuitenkin mainitaan säännöksessä erikseen, on perusteltua, että 2 momentin 1 kohtaa täydennetään siten, että siinä mainitaan nimenomaisesti myös valtion ja kunnan väliin sijoittuva maakunta.

Pykälän 2 momentin 2 kohdassa ilmaisu Euroopan yhteisöt ehdotetaan samalla ajantasaistettavaksi muotoon Euroopan unioni.

Mainitun pykälän 4 momentin mukaan avustuksella tarkoitetaan myös valtionosuutta tai -avustusta kunnalle tai kuntayhtymälle. Säännöksen perusteluissa (HE 66/1988 vp s. 71) todettiin, että vaikka kunnat olivatkin osa julkishallintoa ja vaikka kunnille annettavassa valtionavussa ei siten ollutkaan kysymys tulonsiirroista julkisen talouden ulkopuolelle, avustuksen saajina kunnat rinnastuivat paljolti yksityisiin yhteisöihin. Kuntien kesken esiintyi voimakasta kilpailua valtion tuesta. Tässä kilpailussa pelkät virkarikossäännökset ja perinteinen petosäännös eivät olleet riittäneet ylläpitämään annettujen tietojen totuudenmukaisuutta ja takaamaan sitä, että avustukset käytetään asianmukaisesti. Muun muassa näistä syistä kuntien valtionapujärjestelmä oli perustelujen mukaan syytä rinnastaa julkisyhteisöjen ulkopuolelle myönnettyihin avustuksiin.

Kunnilla on verotusoikeus, ja sen tulot perustuvat osin valtionosuuksiin. Maakunnilla ei olisi verotusoikeutta. Maakuntien rahoitus perustuisi HE:een 15/2017 vp sisältyvässä ehdotuksessa laiksi maakunnan rahoituksesta (lakiehdotus 4, jäljempänä *rahoituslaki*) tarkoitettuun maa-

kunnan rahoitukseen. HE:n 57/2017 vp mukaan sääntelyehdotusta muutettaisiin eräiltä osin. Rahoituslain valtion rahoitusta maakunnille koskevan 3 §:n 2 momentin mukaan kullekin maakunnalle myönnetään valtion rahoituksena euromäärä, joka saadaan laskettaessa yhteen lain 9 §:ssä tarkoitetut sosiaali- ja terveydenhuollon laskennalliset kustannukset ja lain 17 §:ssä tarkoitetut maakunnan muiden tehtävien laskennalliset kustannukset. Rahoituslain valtion rahoituksen myöntämistä ja maksamista koskevan 22 §:n 1 momentin mukaan valtiovarainministeriö myöntää maakunnalle valtion rahoituksen hakemusta varainhoitovuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä. Rahoituslain 4 §:n 1 momentin mukaan maakunta päättää saamansa valtion rahoituksen kohdentamisesta tehtäviensä hoitamiseen. Lain 7 §:ssä säädetäisiin maakunnan rahoituksen harkinnanvaraisesta korottamisesta ja lain 4 §:n 2 momentissa maakunnan oikeudesta periä asiakas- ja käyttömaksuja.

Kunnat voivat saada valtionavustuksia niitä koskevan lainsäädännön mukaisesti. Myös maakunnille voitaisiin eräissä tilanteissa myöntää valtionavustusta. Niinpä esimerkiksi rahoituslain taloudellisissa vaikeuksissa olevan maakunnan rahoitusta koskevan 8 §:n 2 momentin mukaan, jos maakunnan taloudelliset vaikeudet ovat pitkäkestoisia ja uhkaavat vaarantaa maakunnan taloudelliset sekä sosiaali- ja terveystalouden järjestämiseen tai muiden tehtävien hoitamiseen liittyvät edellytykset selvitä tehtävistään eikä pykälän 1 momentissa tarkoitettua lainaa tai takausta voida pitää riittävänä tai tarkoituksenmukaisena keinona maakunnan taloudellisten ongelmien ratkaisemiseksi, valtion varoista voidaan myöntää maakunnalle valtionavustusta valtionavustuslain (688/2001) mukaisesti. Lisäksi valtionavustuksen myöntämisen edellytyksenä on, että sitä voidaan pitää välttämättömänä maakunnan järjestämien sosiaali- ja terveystalouden tai muiden tehtävien hoitamisen turvaamiseksi.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan, että rikoslain 29 luvun 9 §:n 4 momenttia täydennetään siten, että siinä tarkoitettuna valtionavustuksen saajana mainitaan myös maakunta.

1.5 Virkamiehen ja julkista luottamustehtävää hoitavan henkilön määrittelmä

Perustuslain 118 §:ssä säädetään vastuusta virkatoimissa. Pykälän 3 momentin mukaan jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia tämän tuomitsemista rangaistukseen sekä vahingonkorvausta julkisyhteisöltä taikka virkamieheltä tai muulta julkista tehtävää hoitavalta sen mukaan kuin lailla säädetään. Tässä tarkoitettua syyteoikeutta ei kuitenkaan ole, jos syyte on perustuslain mukaan käsiteltävä valtakunnan-oikeudessa. Virkavastuuseen kuuluu myös rikosoikeudellinen virkavastuu. Rikoslain 40 luvussa on säännökset virkarikoksista.

Rikoslain virkarikossääntely on uudistettu perusteellisesti vuosien 1989 (792/1989) ja 2002 (604/2002) rikoslain muutoksilla.

Vuoden 1989 virkarikosuudistuksessa lähdettiin siitä, että rikoslain 40 luvun virkarikoksissa tekijänä voi olla virkamies ja useimmissa tapauksissa hänen lisäksi julkisyhteisön työntekijä. Virkamies ja julkisyhteisön työntekijä määriteltiin rikoslain 2 luvun 12 §:ssä. Rikosoikeudellinen virkamieskäsite erosi hallinto-oikeudellisesta virkamieskäsitteestä.

Virkarikoksia koskeva sääntely uudistettiin vuonna 2002. Tässä uudistuksessa rikoslain virkarikoksia koskevan 40 luvun 11 §:ksi otettiin määrittelysäännös, jossa määritellään virkamies, julkista luottamustehtävää hoitava henkilö, julkisyhteisön työntekijä, ulkomainen virkamies, julkista valtaa käyttävä henkilö ja ulkomaisen parlamentin jäsen. Virkamiehen määrittelmä py-

rittiin nyt laatimaan siten, että se on mahdollisimman yhdenmukainen hallinto-oikeudessa käytettävän virkamiehen käsitteen kanssa.

Rikoslain 40 luvussa on 11 rangaistussäännöstä, joista yhdeksässä tekijätunnusmerkkinä on ”virkamies” (yleiset virkarikokset; 1—3, 5.1—2 ja 7—10 §) ja kahdessa ”kansanedustaja” (lahjuksen ottaminen kansanedustajana, 4 § ja törkeä lahjuksen ottaminen kansanedustajana, 4 a §).

Rikoslain 40 luvun 12 §:ssä on soveltamisalasäännös. Siinä määrätään luvun rangaistussäännösten soveltavuudesta virkamiehen ohella rikoslain 40 luvun 11 §:n määritelmäsäännöksessä tarkoitettuihin henkilöryhmiin. Kaikki virkarikokset eivät siten koske kaikkia henkilöryhmiä, vaan vastuun laajuus vaihtelee eri henkilöryhmissä. Tämä lähtökohta on asianmukainen muun muassa rangaistavuuden viimesijaisuutta koskevan ultima ratio –periaatteen näkökulmasta.

Kaikkiin yleisiin virkarikoksiin voivat syyllistyä rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdassa mainitut virka- ja siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa olevat, pykälän 2 kohdassa tarkoitetut julkista luottamustehtävää hoitavat henkilöt sekä pykälän 5 kohdassa tarkoitetut julkista valtaa käyttävät henkilöt. Henkilö saattaa olla täydessä virkarikosvastuussa yhtä useammalla perusteella, esimerkiksi virkamiesaseman ja julkisen vallan käyttämisen perusteella.

Rikoslain 40 luvun 11 §:n 3 kohdassa tarkoitetut julkisyhteisön työntekijät voivat syyllistyä rikoslain 40 luvun 1—3 §:n lahjusrikoksiin ja 5 §:ssä tarkoitettuihin virkasalaisuuden rikkomisrikoksiin. Myös julkisyhteisön työntekijät ovat siis virkarikosvastuussa, mutta vastuun ulottuvuus on suppeampi kuin virkamiehillä.

Vuoden 2002 virkarikosuudistuksessa katsottiin, että virkarikosvastuun henkilöllisen ulottuvuuden määrittelemine tyhjentävästi rikoslain 40 luvun yleissäännöksissä on varsin vaikeaa. Tämän vuoksi hyväksyttiin se rikoslain 40 luvun 12 §:n 5 momentista ilmenevä lähtökohta, että rikosoikeudellisesta virkavastuusta voidaan säätää myös erikseen. Lainsäädännössämme onkin lukuisia, runsaat 150 säännöstä, joissa säädetään, että tietyssä tehtävässä toimivaan sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Toisin kuin rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdassa, eräissä rikoslain ulkopuolisissa erityisissä virkarikosvastuusäännöksissä henkilö on palvelussuhteessa osakeyhtiöön tai kuuluu sen johtoon.

Rikoslain 40 luvun 12 §:n 5 momentissa tarkoitettua sääntelytapaa ehdotetaan käytettäväksi myös eräissä HE:een 14/2018 vp sisältyvissä lakiehdotuksissa sekä HE:een 16/2018 vp sisältyvän ehdotetun asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa annetun lain (jäljempänä *valinnanvapauslaki*) rikosoikeudellista virka- ja vahingonkorvausvastuuta koskevassa 75 §:ssä. Sen mukaan yksityisen suoran valinnan palveluja tuottavan sosiaali- ja terveyskeskuksen ja suunhoidon yksikön palveluksessa oleviin sekä yksityisen suoran valinnan palveluntuottajan alihankkijan palveluksessa oleviin sovelletaan rikoslain 40 luvun rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä heidän suorittaessaan tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä. Sama koskee asiakassetelin tai henkilökohtaisen budjetin perusteella palveluja antavan, palveluntuottajalain 10 §:n mukaisessa rekisterissä olevan palveluntuottajan palveluksessa olevia. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974). Säännöstä täydennettiin perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta (PeVL 26/2017 vp s. 55—56).

Erityisille virkavastuusäännöksille tavanomaiseen tapaan valinnanvapauslain 75 §:n mukainen virkavastuu koskisi kaikkia yleisiä virkarikoksia. Myös maakunnan liikelaitos voisi tuottaa valinnanvapauslain 75 §:ssä tarkoitettuja palveluja. Maakuntalain maakunnan henkilöstöä koskevan 75 §:n 1 momentin mukaan maakunnan palveluksessa oleva henkilöstö on virkasuhteessa tai työsopimussuhteessa maakuntaan. Virkasuhteesta ja työsopimussuhteesta sekä vir-

ka- ja työehtosopimuksista maakunnissa säädetään erikseen. Pykälän toisen momentin mukaan tehtävää, jossa käytetään julkista valtaa, hoidetaan virkasuhteessa. Tällaista tehtävää varten perustetaan virka. Perustellusta syystä henkilö voidaan kuitenkin ottaa tällaiseen tehtävään virkasuhteeseen myös ilman, että tehtävää varten on perustettu virka.

Valinnanvapauslain 75 §:ssä tarkoitetun henkilön rikosoikeudellinen virkavastuu voi siten, riippuen omaksuttavista tehtäväjärjestelyistä, olla laajempi kuin samantyyppistä sote-tehtävää suorittavan julkisyhteisön eli maakunnan työntekijän virkavastuu, kun tämä ei käytä julkista valtaa.

Virkavastuun ulottuvuuden porrasteisuus liittyy virkojen ja tehtävien hoitamista koskevaan aineellisoikeudelliseen sääntelyyn ja sen kehitykseen sekä virkavastuujärjestelmän perusrakenteeseen ja –ratkaisuihin. Kaikki julkista valtaa käytettäessä tehdyt teot ovat joka tapauksessa sekä nykyään että uudistuksen jälkeen laajan virkavastuun alaisia. Se, että henkilö ei jossakin yhteydessä ole virkarikosvastuussa, ei myöskään merkitse, etteikö menettely saattaisi täyttää jonkin muun rangaistavan teon kuin virkarikoksen edellytyksiä. Tällä teknisellä esityksellä ei ole aihetta muuttaa rikoslain 40 luvun virkarikosvastuun perusteita.

Rikoslain 40 luvun mukainen virkarikosvastuu heijastuu siihen, keitä on pidettävä eräiden rikoslain 16 luvussa tarkoitettujen rikosten kohteina luvun 20 §:n soveltamisalasäännöksen perusteella. Virkamieskäsitettä käytetään myös eräissä muissa rikoslain säännöksissä. Rikoslain yleisten säännösten osalta käsitettä käytetään muun muassa rikoslain 2 luvun 7 ja 10 §:n viraltapanaa koskevissa säännöksissä sekä rangaistuslajeja koskevassa rikoslain 6 luvun 1 §:ssä. Virkamies on tekijäasemassa rikoslain 11 luvun 9 a §:n kidutusrikoksessa. Virkamies mainitaan teon kohdetta koskevissa tunnusmerkeissä rikoslain 17 luvun laittoman maahantulon järjestämistä koskevassa 8 §:ssä sekä rikoslain 21 luvun 2 §:n murhaa koskevassa säännöksessä ja siihen liittyvässä luvun 18 §:n soveltamisalasäännöksessä.

1.6 Rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohta

Rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdan mukaan virkamiehellä tarkoitetaan henkilöä, joka on virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa valtioon, kuntaan taikka kuntayhtymään tai muuhun kuntien julkisoikeudelliseen yhteistoimintaelimeen, eduskuntaan, valtion liikelaitokseen taikka evankelisluterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan tai sen seurakuntaan tai seurakuntien yhteistoimintaelimeen, Ahvenanmaan maakuntaan, Suomen Pankkiin, Kansaneläkelaitokseen, Työterveyslaitokseen, kunnalliseen eläkelaitokseen, Kuntien takauskeskukseen tai kunnalliseen työmarkkinalaitokseen.

Rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdassa virka- tai siihen rinnastettavan palvelussuhteen osapuolena mainitaan muun muassa valtio ja kunta. Kohtaa tuleekin maakuntalain säätämisen vuoksi täydentää maininnalla näiden väliin sijoittuvasta maakunnasta.

Valtion liikelaitoksiin virkasuhteessa olevien osalta vuoden 1989 virkarikosuudistuksessa katsottiin, että valtion liikelaitoksia koskevalla lainsäädännöllä ei ollut tarkoitus muuttaa virkasuhteen tai työsuhteen luonnetta. Kun valtion liikelaitosten henkilöstö näin ollen oli edelleenkin virka- tai työsuhteessa suoraan valtioon, erillinen maininta RL 2:12:n 1 momentin 1 kohdassa ei ollut tarpeen (LaVM 7/1989 vp s. 5).

Vuoden 2002 virkarikosuudistuksessa katsottiin, että valtion virkamiehinä pidettäisiin edelleenkin myös valtion liikelaitosten virkasuhteista henkilöstöä. Valtion liikelaitokset ovat osa

HE 65/2018 vp

valtiota julkisyhteisönä. RL 40:11:n 1 kohtaan otettiin kuitenkin selvyyden vuoksi tunnusmerkki valtion liikelaitos (HE 77/2001 vp s. 50).

Vuoden 1995 kuntalain (365/1995) 13 §:n 2 momentin 5 kohdan mukaan valtuuston tuli päättää kunnan liikelaitokselle asetettavista toiminnallisista ja taloudellisista tavoitteista. Lain 17 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaan valtuusto saattoi asettaa johtokuntia liike- tai muun laitoksen taikka tehtävän hoitamista varten. Vuonna 2007 kuntalain liikelaitoksia koskevaa sääntelyä täydennettiin ottamalla lakiin kunnallista liikelaitosta koskeva 10 a luku. Vuoden 2015 kuntalaissa kunnallisista liikelaitoksista säädetään lain 9 luvussa. Kunnallista liikelaitosta ja sen tehtäviä koskevan kuntalain 65 §:n 1 momentin mukaan kunta tai kuntayhtymä voi perustaa kunnallisen liikelaitoksen liiketaloudellisten periaatteiden mukaan hoidettavaa tehtävää varten, jollei jäljempänä toisin säädetä. Kunnallinen liikelaitos toimii kunnan tai kuntayhtymän osana. Kunnallinen liikelaitos ei siis muodosta erillistä oikeushenkilöä (HE 268/2014 vp s. 187). Kuntalain kunnan henkilöstöä koskevan 87 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan kunnan palveluksessa oleva henkilöstö on virkasuhteessa tai työsopimussuhteessa kuntaan. Sääntely ei ole vaikuttanut RL 40:11:n 1 kohtaan.

Ehdotetun maakuntalain maakunnan liikelaitoksen asemaa ja tehtäviä koskevan 52 §:n 1 momentin mukaan maakunta perustaa yhden tai useamman liikelaitoksen, jonka tehtävänä on tuottaa maakunnan järjestämistä kuuluva sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, muita sille erikseen säädettyjä palveluja ja maakunnan sille järjestämistä kuuluva perusteella osoittamia tehtäviä. Liikelaitos vastaa tuottamisvastuullaan olevien palvelujen edellyttämästä julkisen vallan käyttämisestä. Liikelaitoksen tehtävänä on myös antaa maakunnalle asiantuntijapalvelua maakunnalle kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Maakunnan liikelaitoksen tehtävistä määrätään tarkemmin hallintosäännössä. Pykälän toisen momentin mukaan maakunnan liikelaitos toimii maakunnan osana. Maakuntalain maakunnan henkilöstöä koskevan 75 §:n ensimmäisen virkkeen mukaan maakunnan palveluksessa oleva henkilöstö on virkasuhteessa tai työsopimussuhteessa maakuntaan. Kuten kunnallista liikelaitosta, myös maakunnan liikelaitosta ei ole tarpeen mainita RL 40:11:n 1 kohdassa.

Ehdotetun maakuntalain 16 luvussa säädettäisiin maakuntien valtakunnallisista palvelukeskuksista. Valtakunnallisia palvelukeskuksia koskevan 118 §:n 1 momentin mukaan maakunnilla olisi seuraavat valtakunnalliset palvelukeskukset: 1) toimitila- ja kiinteistöhallinnon palvelukeskus; 2) talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus; 3) tieto- ja viestintätekniikan palvelukeskus. Talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksesta kuitenkin luovutaan.

Pykälän toisen momentin mukaan palvelukeskukset ovat maakuntalaissa tai maakuntalain, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain voimaansaattamisesta annetussa laissa säädetyllä tavalla maakuntien yhteisesti omistamia osakeyhtiöitä, joissa valtio voi olla osakkaana.

Palvelukeskusten asiakkaita ovat pykälän kolmannen momentin mukaan maakunnat, maakuntien määräysvallassa olevat yhteisöt sekä lain 4 §:ssä tarkoitetut maakunnan tytäryhteisöt, jotka eivät toimi kilpailutilanteessa markkinoilla. Maakuntalain 118 §:n 6 momentin mukaan palvelukeskusten tehtävänä on tuottaa itse tai hankkia ostopalveluina 120—122 §:ssä tarkoitettuja asiantuntija- ja tukipalveluja omistajilleen sekä 3—5 momentissa tarkoitetuille asiakkaille.

Palvelukeskuksen osakkeiden luovutusrajoitusta koskevan maakuntalain 127 §:n mukaan maakunta ei saa myydä, pantata eikä muutoin luovuttaa 118 §:ssä tarkoitettujen osakeyhtiöiden osakkeita muille tahoille kuin toiselle maakunnalle tai valtiolle.

HE 65/2018 vp

Maakuntalain 128 §:n 1 momentin mukaan palvelukeskuksiin sovellettaisiin osakeyhtiölakia (624/2006), jollei laissa toisin säädetä. Pykälän toisen momentin mukaan palvelukeskuksiin sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia, kielilakia ja arkistolakia (831/1994).

Maakuntalain, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain voimaannpanosta annetun lain (HE 15/2017 vp, lakiehdotus 3, jäljempänä *voimaannanolaki*) henkilöstön asemaa koskevan 14 §:n 1 momentin mukaan maakuntauudistuksessa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävien ja tehtäviä hoitavan henkilöstön siirto kunnista ja kuntayhtymistä maakuntaan sekä maakuntien valtakunnalliseen palvelukeskukseen katsottaisiin liikkeenluovutukseksi.

Maakunnan palvelukeskusten toimiala koskee lähinnä tukipalvelutyyppejä toimintoja. Palvelukeskusten yhteisömuotona on osakeyhtiö. Voimassa olevassa rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdassa ei ole osakeyhtiöitä. Rikoslain 40 luvun 11:n täydentäminen osakeyhtiömuotoisia palvelukeskuksia koskevalla tunnusmerkillä ei ole tämän luonteeltaan teknisiä muutoksia koskevan esityksen yhteydessä tarkoituksenmukaista. Sikäli kun kysymys olisi julkisen vallan käyttämisestä, voitaisiin soveltaa rikoslain 40 luvun 11 §:n 5 kohtaa. Rangaistusvastuun laajentamisessa voidaan tarvittaessa hyödyntää rikoslain 40 luvun 12 §:n 5 momentissa tarkoitettua sääntelytapaa.

Maakunta- ja soteuudistuskokonaisuuteen sisältyvässä HE:ssä 14/2018 vp ehdotetaan perustettavaksi Valtion lupa- ja valvontavirasto, jolle koottaisiin pääosa lakkautettavaksi ehdotettavien aluehallintovirastojen ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtävistä sekä osa lakkautettavaksi ehdotettavien elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtävistä. Valtion lupa- ja valvontavirasto olisi toimivallaltaan valtakunnallinen ja tehtäviltään monialainen valtion hallintoviranomainen, joka turvaisi alueilla toimien perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumista hoitamalla lainsäädännön toimeenpano-, ohjaus-, lupa-, rekisteröinti- ja valvontatehtäviä. Virastotyypiltään Valtion lupa- ja valvontavirasto olisi uudenvuoden valtionneuvoston alainen ja sitä ohjaavien ministeriöiden yhteinen virasto. Koska kyseessä olisi valtion hallintoviranomainen, siitä ei ole tarpeen ottaa erityistä mainintaa rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohtaan.

Uudistuneessa eläkelainsäädännössä ei enää käytetä ilmaisua kunnallinen eläkelaitos. Kysymyksessä olevia tehtäviä hoitaa nykyään Keva. Kevasta annetun lain (66/2016) 1 §:n mukaan Keva on julkisoikeudellinen jäsenyhteisöjensä hallinnoima eläkelaitos. On perusteltua korvata ilmaisu kunnallinen eläkelaitos rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdassa tunnusmerkillä Keva.

Säännöksen evankelis-luterilaista kirkkoa ja ortodoksista kirkkoa koskevaa ilmaisua tarkistetaan samalla teknisesti.

Vuoden 1989 virkarikosuudistuksessa rikoslain 2 luvun virkamiehen määritelmää koskeneen 12 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan virkamiehellä tarkoitettiin muun muassa henkilöä, joka oli virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa Ahvenanmaan maakuntaan. Momentin toisen kohdan mukaan virkamiehiä olivat myös muun muassa 1 kohdassa tarkoitettujen julkisyhteisön tai sen toimielimen jäsen sekä muu 1 kohdassa tarkoitettujen julkisyhteisön luottamushenkilö. Luottamushenkilöihin kuuluivat muun muassa Ahvenanmaan maakunnan maakuntapäivien jäsenet (HE 58/1988 vp s. 42). Vuoden 1989 virkarikosuudistus tuli voimaan 1.1.1990.

Vuoden 2002 virkarikosuudistuksessa säädetyn rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdan mukaan tässä laissa tarkoitetaan virkamiehellä henkilöä, joka on virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa muun muassa Ahvenanmaan maakuntaan. Pykälän toisen kohdan julkista luot-

HE 65/2018 vp

tamustehtävää hoitavan henkilön ja pykälän 3 kohdan julkisyhteisön työntekijän määritelmissä viitataan 1 kohdan säännökseen.

Ahvenanmaan itsehallintolaki (1144/1991) tuli voimaan 1.1.1993. Maakunnan lainsäädäntövaltaa koskevan 18 §:n 1 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat maakuntapäivien järjestysmuotoa ja tehtäviä sekä maakuntapäivien jäsenten vaalia, maakunnan hallitusta sekä sen alaisia viranomaisia ja laitoksia. Pykälän 2 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat maakunnan virkamiehiä, maakunnan palveluksessa olevia henkilöitä koskevia virkaehtosopimuksia ja kurinpitorangeistuksen määräämistä maakunnan virkamiehille. Pykälän 4 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat kuntajakoa, kunnallisvaaleja, kuntien hallintoa ja niiden viranhaltijoita, kuntien palveluksessa olevia viranhaltijoita koskevia virkaehtosopimuksia ja kurinpitorangeistuksen määräämistä kuntien viranhaltijoille. Pykälän 25 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat teon rangaistavaksi säätämistä ja rangaistuksen määräämistä, kun on kysymys maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvasta oikeudenalasta.

Ahvenanmaan itsehallintolain valtakunnan lainsäädäntövaltaa koskevan 27 §:n 22 ja 42 kohdan mukaan valtakunnalla on puolestaan lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat rikosoikeutta 18 §:n 25 kohdassa säädetyin poikkeuksin ja muita tämän lain perusteiden mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluviksi katsottavia asioita.

Ahvenanmaan itsehallintolaki on 18 §:n 2, 4 ja 25 kohdan osalta alkuperäisessä muodossaan ja 1 kohdankin osalta tässä merkityksellisellä tavalla asiallisesti saman sisältöinen kuin vuonna 1991 säädetyssä laissa. Myös valtakunnan lainsäädäntövaltaa koskevan 27 §:n 22 ja 42 kohdat ovat alkuperäisessä muodossaan.

Vaikka Ahvenanmaan maakunnan ja kuntien virkamiehiä koskeva säädösvalta on maakunnalla, ei liene poissuljettua, että tällainen virkamies toimii toimialalla, jota koskeva lainsäädäntövalta on valtakunnalla. Rikoslain 40 luvun 11 §:n virkamieskäsitteellä on merkitystä rikoslaisessa myös lain 40 luvun virkarikossääntelyn ulkopuolella. Ahvenanmaan itsehallintolakia edeltäneessä vuoden 1989 virkarikosuudistuksessa virkamiehen määritelmä oli rikoslain yleisten säännösten puolella, rikoslain 2 luvussa, kun taas vuoden 2002 virkarikosuudistuksessa määritelmäsäännös siirrettiin rikoslain erityisen osan puolelle rikoslain 40 lukuun.

Ahvenanmaan itsehallinnon kehittämistä koskevan Ahvenanmaa-komitean 2013 loppumietinnössä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 33/2017) s. 381 on todettu, että maakunnan lainsäädäntöön ei ole vielä sisällytetty maakunnan hallitusta ja sen virkamiehiä koskevia rangaistussäännöksiä. Vuoden 1991 itsehallintolain 71 §:n nojalla virkarikoksiin sovelletaan sen vuoksi rikoslain rangaistussäännöksiä sellaisina kuin ne olivat 1 päivänä tammikuuta 1993, kunnes maakuntapäivät käyttää toimivaltaansa.

Edellä sanotun perusteella ehdotettuun rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohtaan ei tässä esityksessä ole enää otettu Ahvenanmaan maakuntaa koskevaa tunnusmerkkiä. Tällä on merkitystä pykälän 2 ja 3 kohdankin näkökulmasta, koska niissä viitataan 1 kohtaan.

1.7 Rikoslain 40 luvun 11 §:n 2 kohta

Rikoslain 40 luvun 11 §:n 2 kohdan mukaan julkista luottamustehtävää hoitavalla henkilöllä tarkoitetaan kunnanvaltuutettua ja muuta yleisillä vaaleilla valittua 1 kohdassa mainitun julkisyhteisön edustajiston jäsentä kuin kansanedustajaa edustajatoimissaan sekä 1 kohdassa mainitun julkisyhteisön tai laitoksen toimielimen, kuten valtioneuvoston, kunnanhallituksen, lautakunnan, johtokunnan, komitean, toimikunnan ja neuvottelukunnan, jäsentä sekä muuta mainitun julkisyhteisön tai laitoksen luottamushenkilöä.

Säännöksessä mainitaan julkista luottamustehtävää hoitavina henkilöinä muun muassa kunnanvaltuutettu sekä valtioneuvoston ja kunnanhallituksen jäsen.

Maakuntalain 10 luvussa säädettäisiin luottamushenkilöistä. Maakunnan luottamushenkilöitä koskevan maakuntalain 58 §:n 1 momentin mukaan maakunnan luottamushenkilöitä ovat valtuutetut ja varavaltuutetut, maakunnan toimielimiin valitut jäsenet sekä muut maakunnan luottamustoimiin valitut henkilöt. Tehtävänsä perusteella maakunnan toimielimen jäseneksi valittu maakunnan viranhaltija tai työntekijä ei kuitenkaan ole maakunnan luottamushenkilö. Pykälän toisen momentin mukaan luottamushenkilön tulee edistää maakunnan ja sen asukkaiden etua sekä toimia luottamustehtävässään arvokkaasti tehtävän edellyttämällä tavalla. Pykälän kolmannen momentin mukaan maakunnan valtion luottamustoimeen valitsemaan henkilöön sovelletaan, mitä maakunnan luottamushenkilöstä säädetään.

Maakuntalain 29 §:ssä säädettäisiin maakunnan toimielimistä. Pykälän 1 momentin mukaan maakunnassa on oltava maakuntavaltuuston lisäksi maakuntahallitus ja tarkastuslautakunta. Pykälän toisen momentin mukaan maakuntavaltuusto voi asettaa: 1) maakuntahallituksen alaisena toimivia lautakuntia hoitamaan pysyväisluonteisia tehtäviä; 2) maakunnan toimielimen alaisena toimivia johtokuntia tietyn tehtävän hoitamista varten; 3) jaostoja maakuntahallitukseen, lautakuntaan ja johtokuntaan. Pykälän kolmannen momentin mukaan maakuntahallitus ja maakuntavaltuuston päätöksen nojalla muukin toimielin voi asettaa toimikunnan määrätyn tehtävän hoitamista varten. Maakuntalain 29 § muistuttaa kuntalain kunnan toimielimiä koskevaa 30 §:ää.

Esitetyn perusteella rikoslain 40 luvun 11 §:n 2 kohtaa on aihetta täydentää maakuntavaltuutettuja ja maakuntahallitusta koskevilla tunnusmerkeillä.

Voimaanpanolain 6 §:ssä säädettäisiin maakunnan väliaikaisesta valmistelutoimielimestä. Väliaikaisen valmisteluelimen tehtävistä ja toimivallasta säädettäisiin lain 7 §:ssä. Ottaen huomioon muun muassa toimielimen väliaikaisen luonteen ei ole perusteltua ottaa sitä koskevia säännöksiä rikoslain 40 luvun 11 §:ään. Asiasta voidaan tarvittaessa säätää esimerkiksi voimaanpanolain 6 §:ään sijoitettavalla erityisellä virkavastuusäännöksellä.

2 Esityksen vaikutukset

Esityksessä ehdotetaan, että rikoslakiin tehtäisiin maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan uudistuksen edellyttämät tekniset muutokset. Vaalirikoksia koskevaa yleisten vaalien ja yleisen äänestyksen määritelmää täydennettäisiin maakuntavaaleja ja maakunnan kansanäänestystä koskevalla maininnalla. Lapsen omavaltaista huostaanottoa koskevassa syyteoikeus- ja kuulemissäännöksessä kunnan sosiaalilautakunnan kuulemista koskeva maininta korvattaisiin maininnalla sen maakunnan liikelaitoksen, jossa lapsella on asuinpaikka tai jossa lapsi oleskelee tai jolla muuten ilmeisesti on parhaat tiedot lapsesta,

kuulemisesta. Ahvenanmaan osalta kuultaisiin Ahvenanmaan maakuntalainsäädännön mukaan toimivaltaista sosiaalihuollon viranomaista. Rikoksia julkista taloutta vastaan koskevan rikoslain 29 luvun avustuksen määritelmää täydennettäisiin maakuntaa koskevilla maininnoilla. Lisäksi virkarikoksia koskevan rikoslain 40 luvun virkamiestä ja julkista luottamustehtävää hoitavan henkilön määritelmiin tehtäisiin maakuntarakennetta koskevat täydennykset.

Koska kyse on maakunta- ja soteuudistuksen edellyttämistä teknisistä muutoksista rikoslakiin, niillä ei ole kyseisestä uudistuksesta erillisiä huomattavia vaikutuksia. Maakuntavaalien ja maakunnan kansanäänestyksen lisääminen rikoslain 14 luvun 7 §:ään merkitsee rangaistavan menettelyn alan laajentumista. Kun vaalirikokset ovat hyvin harvinaisia, tällä ei kuitenkaan ole huomattavaa merkitystä. Rikoslain 25 luvun 9 §:n muutoksessa on kyse vain kuultavan tahon muuttamisesta soteuudistukseen liittyen. Rikoslain 29 luvun 9 §:n avustuksen määritelmän täydentämisellä voi olla pieni merkitys avustusrikosten määrään. Virkamiestä koskevan ja julkista luottamustehtävää hoitavaa henkilöä koskevan rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 ja 2 kohdan määritelmän täydentämisen asianomaisilla maakuntatason henkilöillä merkitys palautuu maakunta- ja soteuudistuksen organisaatio- ja tehtäväjärjestelyihin.

Lisäksi Ahvenanmaan maakuntaa koskevat maininnat poistettaisiin yleisten vaalien määritelmästä ja virkamiehiä koskevasta määritelmästä.

3 Asian valmistelu ja riippuvuus muista esityksistä

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä. Luonnoksesta hallituksen esitykseksi pyydettiin lausunto 31 taholta. Vastauksia saatiin 16; opetus- ja kulttuuriministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, eduskunnan oikeusasiamieheltä, valtioneuvoston oikeuskanslerilta, Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta, Satakunnan käräjäoikeudelta, Oulun poliisilaitokselta, Poliisihallitukselta, valtakunnansyyttäjänvirastolta, Suomen Asianajajaliitolta, Suomen Kuntaliitto ry:ltä, professori Olli Mäenpäältä, professori emeritus Pekka Viljaselta ja ministeri Lauri Tarastilta. Lausuntojen perusteella sääntelyyn ja perusteluihin tehtiin täydennyksiä ja tarkistuksia.

Esityksessä ehdotetaan, että rikoslakiin tehtäisiin maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan uudistuksen edellyttämät tekniset muutokset. Esitys liittyy erityisesti maakuntien perustamiseen ja rakenteeseen sekä niiden tehtäviin ja rahoitukseen ehdotettujen maakuntalain, järjestämislain, voimaanpanolain ja rahoituslain (HE 15/2017 vp, HE 57/2017 vp) sekä valinnanvapauslain (HE 16/2018 vp) perusteella.

4 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian yhdenmukaisesti sen perusteena olevien maakunta- ja soteuudistuksen osien voimaantulon kanssa. Yleisiä vaaleja ja yleistä äänestystä koskevan määritelmän muutoksen on tarkoitus tulla voimaan ennen ensimmäisiä maakuntavaaleja, jotka järjestettäisiin lokakuussa 2018. Avustusta sekä virkamiestä ja julkista luottamustehtävää hoitavan henkilön määritelmiä koskevien muutosten on luontevaa tulla voimaan maakuntalain voimaantulon yhteydessä. Lapsen omavaltaista huostaanottoa koskevan kuulemissäännöksen on perusteltua tulla voimaan silloin, kun kysymyksessä olevat tehtävät siirtyvät kuntien sosiaalilautakunnilta maakuntien vastattaviksi.

5 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Esitys koskee maakunta- ja soteuudistuksen perusteella rikoslakiin tehtäviä teknisluonteisia muutoksia. Ehdotetut säännökset eivät ole perustuslain näkökulmasta ongelmallisia.

Rikoslain 14 luvun 7 §:llä ja sen ajantasaistamisella toteutetaan osaltaan perustuslain 14 §:ssä säädettyjä vaali- ja osallistumisoikeuksia. Rikoslain 25 luvun 9 §:n 2 momentin kuulemissäännöksen taustalla on lapsen edun ja oikeuksien toteutuminen. Rikoslain 29 luvun 9 §:n avustuksen määritelmän täydentämisellä suojataan julkisten varojen käytön asianmukaisuutta. Rikoslain 40 luvun 11 §:n virkamiestä ja julkista tehtävää hoitavan henkilön määritelmän täydentämisellä toteutetaan osaltaan perustuslain 2 §:n 3 momentin sekä 118 ja 124 §:n säännöksiä julkisten tehtävien hoitamisen asianmukaisuudesta ja sitä koskevasta vastuullisuudesta.

Kyseiset säännökset toteuttavat perustuslain 8 §:n rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen rikoslainsäädännölle asettamat vaatimukset.

Perustuslain 120 §:n mukaan Ahvenanmaan maakunnalla on itsehallinto sen mukaan kuin Ahvenanmaan itsehallintolaissa erikseen säädetään. Ottaen huomioon Ahvenanmaan itsehallintolain maakunnan ja valtakunnan lainsäädännöllistä toimivaltaa koskevat säännökset rikoslain 14 luvun 7 §:n 1 momenttiin ei enää ehdoteta otettavaksi maakuntapäivävaaleja koskevaa tunnusmerkkiä eikä rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohtaan mainintaa Ahvenanmaan maakunnasta. Rikoslain 25 luvun 9 §:n 2 momentin kuulemissäännöstä muutettaessa säännöksessä on huomioitava Ahvenanmaan maakunta.

Esitys voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 14 luvun 7 §, 25 luvun 9 §:n 2 momentti, 29 luvun 9 §:n 2 ja 4 momentti ja 40 luvun 11 §:n 1 ja 2 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 14 luvun 7 § laissa 1010/1995, 25 luvun 9 §:n 2 momentti laissa 441/2011, 29 luvun 9 §:n 2 ja 4 momentti laissa 814/1998 ja 40 luvun 11 §:n 1 ja 2 kohta laissa 604/2002, seuraavasti:

14 luku

Rikoksista poliittisia oikeuksia vastaan

7 §

Määritelmäsäännös

Yleisillä vaaleilla tarkoitetaan tässä luvussa eduskuntavaaleja, presidentinvaalia, maakunta-vaaleja, kuntavaaleja ja europarlamenttivaaleja sekä yleisiä kirkollisia vaaleja.

Yleisellä äänestyksellä tarkoitetaan tässä luvussa valtiollista kansanäänestystä sekä maakunnan ja kunnan kansanäänestystä.

25 luku

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

9 §

Syyteoikeus

Syyttäjä ei saa nostaa syytettä lapsen omavaltaisesta huostaanotosta, jos se olisi vastoin lapsen etua. Ennen syytteen nostamista on kuultava sen maakunnan liikelaitosta, jossa lapsella on asuinpaikka tai jossa lapsi oleskelee tai jolla muuten ilmeisesti on parhaat tiedot lapsesta. Ahvenanmaan osalta kuullaan Ahvenanmaan maakuntalainsäädännön mukaan toimivaltaista sosiaalihuollon viranomaista.

29 luku

Rikoksista julkista taloutta vastaan

9 §

Määritelmät ja vastuun kohdentaminen

Avustuksella tarkoitetaan tässä luvussa taloudellista tukea, joka myönnetään muuhun kuin henkilökohtaiseen kulutukseen:

- 1) lakisääteisesti tai harkinnanvaraisesti valtion, maakunnan, kunnan tai muun julkisyhteisön taikka, sen mukaan kuin siitä lailla erikseen säädetään, muun yhteisön tai säätiön varoista; tai
- 2) Euroopan unionin yleisestä talousarviosta tai Euroopan unionin hoidossa olevista tai sen puolesta hoidetuista talousarvioista.

Avustuksella tarkoitetaan myös valtionosuutta kunnalle tai kuntayhtymälle sekä valtionavustusta maakunnalle, kunnalle tai kuntayhtymälle.

40 luku

Virkarikoksista

11 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *virkamiehellä* henkilöä, joka on virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa valtioon, maakuntaan tai kuntaan taikka kuntayhtymään tai muuhun kuntien julkisoikeudelliseen yhteistoimintaelimeen, eduskuntaan, valtion liikelaitokseen taikka evankelis-luterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkoon tai jomman kumman kirkon seurakuntaan tai seurakuntien yhteistoimintaelimeen, Suomen Pankkiin, Kansaneläkelaitokseen, Työterveyslaitokseen, Kevaan, Kuntien takauskeskukseen tai Kunnalliseen työmarkkinalaitokseen;
- 2) *julkista luottamustehtävää hoitavalla henkilöllä* maakuntavaltuutettua, kunnanvaltuutettua ja muuta yleisillä vaaleilla valittua 1 kohdassa tarkoitettujen julkisyhteisön edustajiston jä-

HE 65/2018 vp

sentä kuin kansanedustajaa edustajantoimessaan sekä 1 kohdassa tarkoitetun julkisyhteisön tai laitoksen toimitelimen, kuten valtioneuvoston, maakuntahallituksen, kunnanhallituksen, lautakunnan, johtokunnan, komitean, toimikunnan ja neuvottelukunnan, jäsentä sekä muuta 1 kohdassa tarkoitetun julkisyhteisön tai laitoksen luottamushenkilöä;

Tämän lain 14 luvun 7 § tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20____, 29 luvun 9 §:n 2 ja 4 momentti ja 40 luvun 11 §:n 1 ja 2 kohta tulevat voimaan päivänä _____ kuuta 20____ ja 25 luvun 9 §:n 2 momentti tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20____.

Helsingissä 17 päivänä toukokuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Oikeusministeri Antti Häkkänen

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 14 luvun 7 §, 25 luvun 9 §:n 2 momentti, 29 luvun 9 §:n 2 ja 4 momentti ja 40 luvun 11 §:n 1 ja 2 kohta sellaisina kuin ne ovat, rikoslain 14 luvun 7 § laissa 1010/1995, 25 luvun 9 §:n 2 momentti laissa 441/2011, 29 luvun 9 §:n 2 ja 4 momentti laissa 814/1998 ja 40 luvun 11 §:n 1 ja 2 kohta laissa 604/2002, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

14 luku

14 luku

Rikoksista poliittisia oikeuksia vastaan

Rikoksista poliittisia oikeuksia vastaan

7 §

7 §

Määritelmäsäännös

Määritelmäsäännös

Yleisillä vaaleilla tarkoitetaan tässä luvussa valtiollisia vaaleja, *maakuntapäivävaaleja*, kunnallisia vaaleja ja Euroopan parlamentin edustajien vaaleja sekä yleisiä kirkollisia vaaleja.

Yleisellä äänestyksellä tarkoitetaan tässä luvussa valtiollista tai kunnallista kansanäänestystä.

Yleisillä vaaleilla tarkoitetaan tässä luvussa *eduskuntavaaleja, presidentinvaalia, maakuntavaaleja, kuntavaaleja ja europarlamenttivaaleja* sekä yleisiä kirkollisia vaaleja.

Yleisellä äänestyksellä tarkoitetaan tässä luvussa valtiollista kansanäänestystä *sekä maakunnan ja kunnan kansanäänestystä*.

25 luku

25 luku

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

9 §

9 §

Syyteoikeus

Syyteoikeus

Syyttäjä ei saa nostaa syytettä lapsen omavaltaisesta huostaanotosta, jos se olisi vastoin lapsen etua. Ennen syytteen nostamista on kuultava sen kunnan sosiaalilautakuntaa, jossa lapsella on asuinpaikka tai jos-

Syyttäjä ei saa nostaa syytettä lapsen omavaltaisesta huostaanotosta, jos se olisi vastoin lapsen etua. Ennen syytteen nostamista on kuultava *sen maakunnan liikelaitosta*, jossa lapsella on asuinpaikka tai jossa

Voimassa oleva laki

Ehdotus

sa lapsi oleskelee tai jolla muuten ilmeisesti on parhaat tiedot lapsesta.

lapsi oleskelee tai jolla muuten ilmeisesti on parhaat tiedot lapsesta. *Ahvenanmaan osalta kuullaan Ahvenanmaan maakuntalainsäädännön mukaan toimivaltaista sosiaalihuollon viranomaista.*

29 luku

29 luku

Rikoksista julkista taloutta vastaan

Rikoksista julkista taloutta vastaan

9 §

9 §

Määritelmät ja vastuun kohdentaminen

Määritelmät ja vastuun kohdentaminen

Avustuksella tarkoitetaan tässä luvussa taloudellista tukea, joka myönnetään muuhun kuin henkilökohtaiseen kulutukseen

Avustuksella tarkoitetaan tässä luvussa taloudellista tukea, joka myönnetään muuhun kuin henkilökohtaiseen kulutukseen:

1) lakisääteisesti tai harkinnanvaraisesti valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön taikka, sen mukaan kuin siitä lailla erikseen säädetään, muun yhteisön tai säätiön varoista tai

1) lakisääteisesti tai harkinnanvaraisesti valtion, *maakunnan*, kunnan tai muun julkisyhteisön taikka, sen mukaan kuin siitä lailla erikseen säädetään, muun yhteisön tai säätiön varoista; tai

2) Euroopan yhteisöjen yleisestä talousarviosta, Euroopan yhteisöjen hoidossa olevista tai niiden puolesta hoidetuista talousarvioista.

2) Euroopan *unionin* yleisestä talousarviosta tai Euroopan *unionin* hoidossa olevista tai sen puolesta hoidetuista talousarvioista.

Avustuksella tarkoitetaan myös valtionosuutta tai -avustusta kunnalle tai kuntayhtymälle.

Avustuksella tarkoitetaan myös valtionosuutta kunnalle tai kuntayhtymälle sekä valtionavustusta *maakunnalle*, kunnalle tai kuntayhtymälle.

40 luku

40 luku

Virkarikoksista

Virkarikoksista

11 §

11 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) virkamiehellä henkilöä, joka on virkai tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa valtioon, kuntaan taikka kuntayhtymään tai muuhun kuntien julkisoikeudelliseen yhteistoimintaelimeen, eduskuntaan, valtion liikelaitokseen taikka evankelisluterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan tai

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) virkamiehellä henkilöä, joka on virkai tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa valtioon, *maakuntaan* tai kuntaan taikka kuntayhtymään tai muuhun kuntien julkisoikeudelliseen yhteistoimintaelimeen, eduskuntaan, valtion liikelaitokseen taikka evankelisluterilaiseen kirkkoon tai ortodoksi-

Voimassa oleva laki

sen seurakuntaan tai seurakuntien yhteistoimintaelimeen, *Ahvenanmaan maakuntaan*, Suomen Pankkiin, Kansaneläkelaitokseen, Työterveyslaitokseen, kunnalliseen eläkelaitokseen, Kuntien takauskeskukseen tai kunnalliseen työmarkkinalaitokseen;

2) julkista luottamustehtävää hoitavalla henkilöllä kunnanvaltuutettua ja muuta yleisillä vaaleilla valittua 1 kohdassa mainitun julkisyhteisön edustajiston jäsentä kuin kansanedustajaa edustajantoimessaan sekä 1 kohdassa mainitun julkisyhteisön tai laitoksen toimielimen, kuten valtioneuvoston, kunnanhallituksen, lautakunnan, johtokunnan, komitean, toimikunnan ja neuvottelukunnan, jäsentä sekä muuta mainitun julkisyhteisön tai laitoksen luottamushenkilöä;

Ehdotus

seen *kirkkoon* tai jomman kumman kirkon seurakuntaan tai seurakuntien yhteistoimintaelimeen, Suomen Pankkiin, Kansaneläkelaitokseen, Työterveyslaitokseen, *Kevaan*, Kuntien takauskeskukseen tai Kunnalliseen työmarkkinalaitokseen;

2) julkista luottamustehtävää hoitavalla henkilöllä *maakuntavaltuutettua*, kunnanvaltuutettua ja muuta yleisillä vaaleilla valittua 1 kohdassa tarkoitetun julkisyhteisön edustajiston jäsentä kuin kansanedustajaa edustajantoimessaan sekä 1 kohdassa tarkoitetun julkisyhteisön tai laitoksen toimielimen, kuten valtioneuvoston, *maakuntahallituksen*, kunnanhallituksen, lautakunnan, johtokunnan, komitean, toimikunnan ja neuvottelukunnan, jäsentä sekä muuta 1 kohdassa tarkoitetun julkisyhteisön tai laitoksen luottamushenkilöä;

Tämän lain 14 luvun 7 § tulee voimaan päivänä kuuta 20 , 29 luvun 9 §:n 2 ja 4 momentti ja 40 luvun 11 §:n 1 ja 2 kohta tulevat voimaan päivänä kuuta 20 ja 25 luvun 9 §:n 2 momentti tulee voimaan päivänä kuuta 20 .